

דף י

'אם כן מצינו ציבור ושותפין עושין תמורה כגון דשוו שליח לאקדושי'. יש לבאר, הלא שלוחו של אדם כמותו וכאילו הציבור והשותפין הקדישו ולא היחיד? – מכאן הוכיח בספר אור שמח (גירושין ב) שגדר דין 'שלוחו של אדם כמותו' ענינו שהשליח נעשה בעצמו בעל המעשה, ולא שנחשב כידו הארוכה של המשלח ובעצם המשלח הוא הפועל. ובכך מובן ש'המקדיש' הוא היחיד.

ויש לדחות הראיה ולפרש שאין הכוונה כאן לדין שליחות שבכל מקום אלא שהציבור או השותפים אמרו לאחד להקדיש משלו לצורך כפרתם. וכמו שפרש כן בהגהת מחנה אפרים (שלוחין ז) לדברי מהרי"ט שאי אפשר לעשות שליח להקדיש משום 'מילי לא מימסרן לשליח', והלא כאן מבואר ששולחים שליח להקדיש (כן הקשה המחנ"א, וכן הגרעק"א בחדושי גטין לב) – וכתב שאין כאן דין שליחות אלא שהיחיד מקדיש משלו בשביל הציבור (עפ"י אחיעזר ח"ב מה"ב (ועע"ש); קהלות יעקב גטין כ"ד. וע' גם דבר אברהם ח"א יד; משיב דבר ח"ה נב; חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב נא,א).

ועדיין צ"ב אם מדין שליחות לא מהני, מדוע אמרו 'דשוו שליח' ולא אמרו שהקדיש יחיד להתכפר בו הרבים, וכפי שהעיר בשפ"א. ושמה י"ל שהשליח המקדיש הוא אחד מהציבור והשותפים, וכיון שהוא עצמו שייך בדבר ולוקח גם בשביל עצמו, הלכך הוא הפועל ולא המשלח [גם אם שליח דעלמא נדונו כיד המשלח]. ויתכן שאף המהרי"ט מודה בכגון זה שאפשר לעשות את אחד מהשותפים שליח להקדיש. וכמו שאמרו סברא זו ברפ"ב דקדושין, שאף אם שליח בעלמא אינו מועיל, אם אית ליה שותפות בגויה מועיל.

'מלבד אשר תשיג ידו – שהפרישו לו אחרים'. רש"י פרש הדרש שתשיג ידו לאחר זמן ועתה הוא עני. ומרבנו גרשום משמע שדרשו מיתור הכתוב, אף אם תשיג ידו על ידי שאחרים מפרישים בשבילו. [ולפירוש זה יהא סיוע מכאן שהמקבל מאחרים מתנה, בכלל 'השיגה ידו' הוא, לענין גאולת שדה ושאר הלכות. וכן הוכיח מכאן הרש"ש (בערכין ל).] ולא כן נקט הח"ח בבאורו לתורת כהנים (בהר"ג,ה).

א. רש"י שלא פירש כן, יתכן שסבר שכיון שלא נתנו לו אחרים ממון מקודם אלא רק הפרישו קרבן עבורו, אין זה נחשב שידו משגת. וביחוד אם נפרש ענין 'מתנה דקא יהיבין ליה' – לא מתנה ממונית, להקנות לו הקרבן אלא שנתן לו המקדיש כפרה במתנה (כפי שצדד בקהלות יעקב ב"ק לח. וע"ע חו"ב).

ב. מפרשי התורה פרשו פשט הכתוב 'מלבד אשר תשיג ידו' – להביא קרבנות נדבה עם קרבנות חובתו. ואין רחוק לומר שדרשת הגמרא מתבססת על הפשט; מכך שהוסיף 'מלבד אשר תשיג' ומה בא ללמדנו, הלא אדם נודב בכל עת – אלא ללמדנו בא שיש נזיר שאין ידו משגת ואחרים מביאים לו חובתו.

'הוה אמינא גזירת הכתוב הוא קרבנו מדידיה הוא דמכפר מדאחרים לא, קמ"ל'. יש מי שפרש עפ"י דברי הגמרא (ספ"ק דשנועות) שלהקרבן קרבן צריך שיחסר ממנו [כעין שכתבו התוס' (פ"ק דקדושין) שאין נקראת 'צדקה' אלא אם נחסר ממון], על כן הוה אמינא שאין מועילה הקדשת אחרים להתכפר בו, כי צריך חסרון ממון כדי שיתכפר בו, שנאמר 'קרבנו', קמ"ל.

[ומשמע מזה שאף לפי האמת אין מועילה שליחות במקום שצריך חסרון ממון, שאין לומר שמכאן למדנו לכל מקום שמועילה, שהרי מבואר לעיל (ב:) שגם גוי יכול להפריש קרבן להתכפר בו ישראל, וא"כ על כרחך לומר שדין זה אינו משום שליחות שהרי אין שליחות לגוי אלא גזרת הכתוב שמועילה הקדשת אחר ליתן מתנה לחברו להתכפר בו, ועדיין לא שמענו לשאר הלכות שתועיל שליחות במקום שצריך חסרון ממון] (עפ"י אבני נזר יו"ד קנא, ז יג יד).

ע"ע חדושים ובאורים; משיב דבר ח"ה נב.

‘אין ממירין לא אברין... ולא עוברין...’ – שאינם בכלל בהמה בבהמה (עפ"י רש"י חולין סט: ד"ה ר' יוסי, ולהלן ע"ב ד"ה אי ר"י).

לפי זה בדין הוא שתמורה על חצי בהמה דינה כדין אבר ואינה חלה, וכדרך שמיעטו (בקדושין ז) 'אשה – ולא חצי אשה'. אבל התוס' (כו. ד"ה האומר) לא כתבו כן. וצ"ע.

אמר רבי יוסי, והלא במוקדשין... אף כשיאמר רגלה של זו תחת זו תהא כולה תמורה תחתיה' – ועל כן אין למעט אברים מבהמה כי אכן חלה תמורה על הבהמה כולה (ע' שפת אמת; קהלות יעקב קדושין יג טו). ויש להוסיף שדין 'פשטה' חל במעשה ההקדשה מעיקרא [וע' אבני מילואים; דוב"מ ח"ב ו ועוד], נמצא א"כ שהתמורה מתחילתה נעשית על 'בהמה' [אבל אם דין זה נאמר בחלות הקדושה ולא במעשה, הלא כיון שאין תמורה באברים, מעיקרא לא חלה התמורה על האבר כדי שיתפשט בכולה].

ובטעם חכמים שחולקים י"ל שמעשה התמורה בעצם אינו מעשה הקדש, הלכך אין שייך בתמורה דין 'פשטה' (עפ"י שיעורי ר' שמואל קדושין ז. אות קטז).

ובחדושי הגר"ר בנגיס (ח"ב נא,ה) פלפל שנחלקו בדרשת 'היה' שנאמר בתמורה, האם מרבים ממנו דין פשטה כבהקדש.

‘בר פדא אמר: אין קדושה חלה על עוברין’. טעמו מבוואר בהמשך הסוגיא, משום ש'עובר ירך אמו הוא' והריהו כאבר מגוף שלם ואי אפשר לקדושת הגוף לחול על אבר אחד (עפ"י קהלות יעקב ב"ק לד,ז). צ"ל לפי זה שלא נאמר דין 'פשטה קדושה בכולה' אלא באבר מגוף, אך לא בעובר באמו הגם שנידון כירכה. ובספר נתיבות המשפט (רט,ב) כתב שדוקא אבר שאינו יכול להיקרב לבדו, אומרים בו 'פשטה', אבל עובר שיהא אפשר להיקרב בפני עצמו, אין קדושתו מתפשטת על שאר הבהמה. ובמקדש דוד (קדשים, קונטרס אחרון ב,ב) נתן טעם אחר, שאין אומרים 'פשטה' אלא באבר המעכב בקרבן, אבל עובר, אעפ"י שהוא כאבר מאבריה הלא אינו נצרך הוא לבהמה להיקרב. ואולם לריו"ח שהקדושה חלה על העובר והריהו כדבר נפרד מהאם, מסתבר שאם יקדיש חלק מהעובר תפשוט קדושה בכולו.

‘קדושה חלה על עוברין’. לדעת האומרים שהעובר נחשב דבר שלא בא לעולם (ע' במובא ריש בכורות), יש לשאול כיצד אפשר להקדיש עוברים. והגר"א (ביו"ד רלד ס"ק קכט) כתב שקדושת הגוף חלה על דבר שלא בא לעולם. ואולם בהמשך הסוגיא מבוואר שהעמידו משנתנו בקדושת דמים ואעפ"כ חלה על העוברים (כן הקשה בקצוה"ח רט). ומשמע שכל שמקדיש את העובר במצבו הנוכחי, ודאי נחשב כדבר שישנו בעולם, ורק כשמקדישו לכשיוולד נחשב דבר שאינו בא לעולם (עפ"י חזון איש אה"ע קמח לדף סג, וצדד לפרש ראיית הגר"א בדרך אחרת).

ויש מי שכתב שקדושת דמים למזבח דינה לענין זה כקדושת הגוף, לחול על דבר שלא בא לעולם, שלא כקדושת בדיק הבית (עפ"י בית ישי קכח הערה ג).

וע"ע מחנה אפרים הל' מוכר דשלב"ל א; אבני נזר חו"מ ק; עולת שלמה. עוד בענין קדושת הגוף בדשלב"ל ע – ע' בסיכומים לערכין כ.

דף יא

‘... א"ל מי קרינא ביה כי ירחק... היא חולין וולדה שלמים ושחטה בחוץ, מי מחייב עליה משום שחוטי חוץ’. מכך שדגו על הוולד משום חולין בעזרה או שחוטי חוץ, משמע ששחיטת האם נידונית כשחיטת הוולד ממש, כאילו נחתכו סימניו, ולא רק שמועילה לו שחיטת אמו לאכילה (ע' בארוכה בספר שערי ישר שער החזקות כב, וכן בספר זכר יצחק לה [ושם כתב לדחות הראיה] ובאתוון דאורייתא יד. וע"ע קהלות יעקב ה).